

MỘT VAI NHẬN XÉT VỀ TÌNH HÌNH KHÔ HẠN Ở NAM BỘ, TÂY NGUYÊN VÀ NAM TRUNG BỘ TRONG MÙA KHÔ NĂM 2002-2003

KS. Trần Thị Chúc

Trung tâm Dự báo khí tượng thủy văn Trung ương

Hàng năm, khi mùa khô đến, nhiều địa phương trên phạm vi toàn quốc lại phải đối mặt với tình trạng ít mưa, khô hạn. Mùa khô năm 2002-2003, tình hình thiếu nước diễn ra ở nhiều nơi, riêng các tỉnh thuộc Nam Bộ, Tây Nguyên và Nam Trung Bộ đã phải gánh chịu nạn hạn hán rất gay gắt, làm ảnh hưởng nghiêm trọng đến sản xuất nông nghiệp và một số ngành kinh tế khác.

Trong bài này, tác giả xin đề cập đôi nét về tình hình hạn hán trong thời kỳ mùa khô 2002-2003 ở các địa phương trên.

1. Nguyên nhân gây ra hạn hán mùa khô 2002-2003

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến hiện tượng hạn hán năm 2002-2003, nhưng chủ yếu do một số nguyên nhân sau:

1. Mùa mưa năm 2002 ở Nam Bộ, Tây Nguyên và Nam Trung Bộ kết thúc tương đối sớm so với trung bình nhiều năm (TBNN), đặc biệt là khu vực Nam Trung Bộ và Tây Nguyên, không mưa hoặc mưa rất ít kéo dài.

Theo số liệu TBNN, ở Nam Trung Bộ vào tháng XII-2002, thậm chí sang tháng I-2003, lượng mưa trên khu vực này vẫn tương đối lớn (phổ biến từ 70-120mm, có nơi cao hơn), nhưng tháng XII-2002 và các tháng I, II, III, IV năm 2003, lượng mưa ở khu vực này ở mức thấp hơn TBNN. Lượng mưa thực tế của các tháng từ tháng I đến tháng IV-2003 đạt được khoảng 30-50mm ở Nam Trung Bộ và khoảng 10-30mm ở Tây Nguyên. Mùa khô năm 2002-2003, lượng mưa tháng ở các khu vực trên ít hơn hẳn so với TBNN (thời gian không mưa kéo dài).

2. Số giờ nắng ở hầu hết các nơi thuộc khu vực trên cũng ở mức cao hơn TBNN do có nhiều ngày nắng nóng với nhiệt độ tối cao nhiều nơi lên tới 37-38°C. Có nhiều nơi số giờ nắng trong tháng đạt xấp xỉ 300 giờ (tương đương 10 giờ mỗi ngày) như Rạch Giá, Phan Rang, Buôn Ma Thuột,...vì vậy, ao hồ đã thiếu nước do ít mưa lại cộng thêm lượng bốc hơi lớn làm cho lượng nước càng khô kiệt.

3. Hiện tượng El Niño 2002-2003, bắt đầu xuất hiện vào giữa năm 2002 và tiếp tục kéo dài tới những tháng đầu năm 2003, mặc dù yếu, đã phát huy tác động của mình. Theo tổng kết của nhiều tác giả, trên 70% trường hợp hạn hán ở Việt Nam xảy ra vào các năm El Niño.

Trong bảng 1 là số liệu mưa thực tế của một số trạm thuộc các tỉnh từ Nam Trung Bộ trở vào trong các tháng I, II, III, IV năm 2003 và so sánh với số liệu TBNN, từ đó có thể đánh giá được mức độ hạn hán của các khu vực trên trong những tháng đầu năm 2003.

Bảng 1. Lượng mưa tháng (Rtháng) từ tháng I – IV/2003 và chênh lệch so với TBNN

Tỉnh	Trạm	Rtháng- 2003(mm)				Chênh lệch so với TBNN(mm)				Chênh lệch so với TBNN(%)			
		T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4
TP Đà Nẵng	Đà Nẵng	25	20	38	18	-71	-13	16	-9	-77	-39	70	-33
Quảng Ngãi	Quảng Ngãi	16	14	39	18	-115	-39	2	-20	-88	-73	4	-53
	Ba Tơ	68	104	55	8	-99	44	9	-52	-59	74	19	-87
Bình Định	Quy Nhơn	19	1	8	1	-46	-31	-16	-31	-71	-97	-67	-97
	Hoài Nhơn	27	31	10	1	-14	21	6	-26	-34	201	137	-96
Phú Yên	Tuy Hoà	10	10	8	25	-50	-11	-13	-13	-83	-53	-62	-34
Khánh Hoà	Nha Trang	7	8	5	0.2	-40	-9	-27	-33	-85	-54	-85	-99
	Cam Ranh	4	5	9	5	-30	0	-6	-55	-88	-4	-40	-92
Đắc Lắc	Buôn Ma Thuột	0	0	0	33	-4	-6	-22	-64	-100	-100	-100	-66
	MĐrac	10	6	3	20	-84	-17	-15	-61	-89	-74	-8	-75
Đắc Nông	Đắc Nông	0	17	98	51	-19	-6	31	-120	-100	-27	46	-70
	Lâm Đồng	Đà Lạt	0	1	6	55	-8	-22	-45	-97	-100	-96	-88
Lâm Đồng	Bảo Lộc	9	39	165	177	-47	-7	78	7	-84	-15	90	4
	Kon Tum	Kon Tum	9	10	12	107	7	4	-23	3	260	59	-66
Gia lai	Play Cu	0	38	4	92	-3	31	-24	-3	-100	459	-85	-3
Tây Ninh	Tây Ninh	0	0	10	16	-7	-5	-16	-71	-100	-100	-62	-82
TP.Hồ Chí Minh	TP. Hồ Chí Minh	4	0	1	1	-10	-4	-10	-49	-71	-100	-90	-98
Bà Rịa - Vũng Tàu	Vũng Tàu	1	0	0	2	-1	-1	-5	-31	-55	-100	-100	-94
Long An	Mộc Hóa	19	0	1	37	7	-4	-8	-11	54	-100	-89	-23
Bến Tre	Ba Tri	0	0	0	5	-4	-2	-2	-31	-100	-100	-100	-86
Tiền Giang	Mỹ Tho	0	0	0	2	-5	-2	-4	-53	-100	-100	-100	-96
Cần Thơ	Cần Thơ	1	0	0	28	-11	-2	-10	-22	-92	-100	-100	-44
Sóc Trăng	Sóc Trăng	2	0	0	41	-6	-2	-13	-24	-75	-100	-100	-37
Đồng Tháp	Cao Lãnh	0	0	0	17	-8	-2	-15	-29	-100	-100	-100	-63
Kiên Giang	Rạch Giá	2	7	14	13	-9	0	-22	-85	-82	4	-61	-87
An Giang	Châu Đốc	20	0	3	6	18	-1	-24	-72	825	-100	-89	-92
Bạc Liêu	Bạc Liêu	0	0	3	40	-11	-2	-1	-1	-100	-100	-32	-2
Cà Mau	Cà Mau	30	0	0	39	14	-8	-34	-61	88	-100	-100	-61

2. Tình hình hạn hán năm 2002-2003

Từ bảng 1 nhận thấy, trừ một số rất ít nơi có lượng mưa cao hơn TBNN, như Ba Tơ (Quảng Ngãi), Bảo Lộc (Lâm Đồng),..., còn lại hầu hết các nơi khác đều có lượng mưa thấp hơn TBNN, phổ biến từ 50% đến 100%. Đáng lưu ý là nhiều địa phương thuộc Nam Bộ, Tây Nguyên, liên tiếp hai, ba tháng liên không mưa hoặc có mưa nhưng lượng mưa không đáng kể.

Theo chỉ tiêu phân loại hạn của tác giả Phạm Đức Thi [1]:

- Khi lượng mưa thực tế thấp hơn TBNN khoảng 20%: ít mưa;

- Khi lượng mưa thực tế thấp hơn TBNN khoảng 30%: hạn nhẹ;
- Khi lượng mưa thực tế thấp hơn TBNN khoảng 50%: hạn nặng;
- Khi lượng mưa thực tế thấp hơn TBNN khoảng 75%: hạn rất nặng.

Và, nếu các chỉ tiêu trên xảy ra trên diện tích:

- 1 – 10%: hạn cục bộ;
- 11 – 20%: hạn rộng;
- 21 – 30%: hạn rất rộng;
- 31 – 50%: hạn nghiêm trọng;
- > 50%: hạn thiên tai.

Như vậy, xét theo các chỉ tiêu trên về cường độ, thời gian kéo dài và diện rộng, thì mùa khô năm 2002-2003 tại Nam Trung Bộ, nhất là Nam Bộ, Tây Nguyên được coi là hạn thiên tai trên diện rộng, mức độ hạn tương đối khắc nghiệt do nhiệt độ cao, độ ẩm không khí thấp, nắng nóng gay gắt, độ bốc thoát hơi lớn. Trên các sông suối, lượng dòng chảy thấp hơn TBNN cùng thời kỳ từ 20-30%, có nơi nhỏ hơn tới 40-50%, mặn xâm nhập sâu vào nội đồng.

Mức độ thiệt hại do khô hạn gây ra đã ảnh hưởng nghiêm trọng đến sản xuất nông nghiệp, cây công nghiệp và đời sống nhân dân. Mùa khô 2002 - 2003, đã làm cho mấy chục ngàn hecta cà-phê bị khô cháy, hàng trăm hecta cà-phê sẽ phải khôi phục trong vài năm tới, hàng ngàn hecta lúa đông xuân không được thu hoạch, cuộc sống của người dân vùng hạn vô cùng khó khăn do thiếu nước sinh hoạt, bên cạnh đó nạn cháy rừng đã xảy ra ở nhiều nơi.

3. Kết luận

Mùa khô năm 2002-2003 tại Nam Trung Bộ, Tây Nguyên và Nam Bộ đã xảy ra hạn thiên tai trên diện rộng gây thiệt hại lớn đến sản xuất nông nghiệp, công nghiệp và đời sống nhân dân.

Từ sau hiện tượng El Niño 1997-1998 (mạnh vào mức kỷ lục của thế kỷ 20), tình hình hạn hán ở Nam Bộ, Trung Bộ và Tây Nguyên diễn ra rất phức tạp và gần như năm nào cũng xảy ra, nhất là ở Tây Nguyên. Do đó, vấn đề sử dụng nguồn nước hợp lý, và việc trữ nước trong các hồ, đập nhằm hạn chế mức độ thiếu nước trong mùa khô là rất cần thiết.

Tài liệu tham khảo

1. Phạm Đức Thi. Khái niệm về khô hạn. *Khí tượng thủy văn và đời sống*.- NXB Khoa học và Kỹ thuật, 1995.